

ÁCS MARGIT

Újabb levél Amerikába

Tisztelt Anne Applebaum!

2000-ben is megszólítottam Önt, hogy kifejezzem örömeimet, amiért az Ön személyében az amerikai tollforgatók között is akadt egy, aki szerint az erkölcsi világrend sérült meg a kommunista rendszerek által elkövetett történelmi bűnök következetes feltárásának és a bűnösök társadalmi és jogi felelősségre vonásának elsikkasztásával. Akkori írása, amelynek fordítását a *Nagyvilágban* olvastam (Érzelmi féloldaliság), megemlékezett a nyugati, az amerikai baloldali publicisták kártékony szerepéről is, akik hevesen védelmükbe vették a diktatúrák hatalmi elitjét a fiatal demokráciákkal szemben. A levélformát csak írástechnikai okokból választottam, nem számítottam arra, hogy esszém (Volt-fogyatkozás, *Magyar Szemle*, 2000/2) az Ön kezébe kerülhet. De Kodolányi Gyula, egyetemi kurzust vezetvén az Ön hazájában, angol fordításban eljuttatta a *New Criterion*nak, amely az Ön írását annak idején közölte, és Önnek is. Választ nem kapott. Így most még kevésbé gondolom, hogy olvasni fogja írásomat – újabb megnyilatkozásai nem is indítottak volna efféle személyes megszólításra, sem az ittjártakor készült interjúi, amelyeket a más látószög ellenére is elismeréssel hallgattam-olvastam, sem a minap a *Washington Post*ban közölt, hazánk belpolitikáját kritikai élel jellemző cikke. Mégis megmaradok a levélforma mellett, ugyanis tartozom az igazságnak azzal, hogy hálával eltelt egykori írásom után elmondjam a véleményemet akkor is, amikor az Önben irántunk meglevő empátia vakfoltjaira látok rá.

Fel tudom mérni a jelentőségét, hogy Ön a magyarországi kormány tevékenységét és a jelenlegi új sajtótörvényt higgadtan, vagdalkozás nélkül bírálja, és ezzel alaposan elüt a nyugati baloldali és liberális publicisták kórusától. Fontos, hogy a *Washington Post* korábbi, szerkesztőségi cikkével szemben, amely országunk „putyinizálódását” sulykolja, és Lukasenko Fehér-Oroszországának közállapotaihoz hasonlítja a miénket, Ön azzal kezdi jegyzetét, hogy leszögezi: a két országot nem is lehet összehasonlítani, mert Magyarországon sikeresen végbement a demokratikus átalakulás. A folytatás is tárgyyszerű: a jelenlegi kormánynak túlságosan nagy a többsége, és erőszak nélkül is képes megváltoztatni az ország törvényeit és alkotmányát – ez tény, bár a „túlságnak” oka van, és a változtatásnak pedig indokoltsága. Ám itt egy veszélyes szúrás következik: „hogy hatalmon maradhasson”. Erre majd visszatérek. Felsorolja azokat az eddigi lépéseket (tesztület kinevezése új alkotmány kidolgozására, a költségvetési tanács megfosztása ellenőrzési jogától, az alkotmánybíróság jogkörének megkurtítása), amelyekkel a fent jelzett tendenciát kívánja szemléltetni, vagyis a demokratikus status quo kikezdését, ám az ebben rejlő kritika nem a konkrét körülmények ismeretén alapszik, hanem reflexszerű, fanatikus hiten a kanonizált demokratikus alapelvek mindenhatóságában és a demokratikus intézményrendszer eleve adott tökéletességében. Azt sem veszi figyelembe, hogy igen nagy különbségek tapasztalhatók az egyes demokratikus berendezkedésű országok között az elvek alkalmazását és az intézményi jogköröket tekintve. Erre is visszatérek. Az új

médiatörvény életbe léptetése váltja ki az Ön legnyíltabb ellenérzését, amely „az ötvenes évek” szellemét hozza vissza, ezt egy itteni rádiós barátja beszámolójára hivatkozva állapítja meg, és cikkéből nem derül ki, hogy voltaképpen olvasta-e a törvény szövegét. Mindenesetre az Ön mértéktartására jellemző, hogy leírása szerint az idézett rádiós nem cidrizik a felelemtől, csak feszélyezetten érzi magát – ez az interpretáció tehát ugyancsak eltér a baloldali pánikkeltéstől, amelynek hatására külföldön élő barátaink rémült telefonokkal bombáznak minket itthon, hogy Úristen, mi történik nálatok?

A legfontosabb különbség az Ön és baloldali kollégái helyzetértékelése között, hogy Ön kellő hangsúllyal beszél arról is, ami a „túlságosan nagy” parlamenti többséget létrehozta: az előző kormányok elképesztő kártevéséről. „Az elmúlt nyolc évben... a magyar szocialisták feltornászták az államadósságot, elmulasztották a reformokat, és külföldi bankszámlákra síbolták az ország pénzét” – nem semmi, hogy ez a *Washington Post* hasábjain megjelent! Ön az egyetlen, aki felelegeti az őszi beszéd utáni budapesti zavargásokat – habár arról Ön sem szól, hogy e zavargások alkalmával az akkori kormány kilövette ártatlan emberek szemét, és az utcáról összefogdosott fiatalokat testi kínzásoknak vetette alá. Pedig sokatmondó a most oly „kétségbeesett” újságírók és a most felhorkanó nyugati demokráciák akkori cinkos hallgatása, és segítene a jóhiszemű újságolvasónak a hírek értelmezésében. Öntől mindenesetre korrekt gesztus, hogy a közvetlen előzményeket is felvillantja, hiszen ezek a mostani kormánylépések erélyességét az okok felől világíthatják meg, legalábbis azok számára, akik magyarázatot igényelnek, és nem cirkuszt mindenáron. Én is azért kísérlem meg sajátos magyar látószögünk felvázolását, mert az Ön által adott keretek alkalmasak az eltérő nézetek megvitatására – a hisztériakeltés professzionális technikusaira és főképpen elrendelőire nem vesztegetnék szót és időt. A levél csakis Önhöz szól, még ha soha nem olvassa is, arról fogok elmélkedni, hogy miért lóg ki ez a mi elég kisméretű országunk a nagy amerikai demokráciasablon alól. De mielőtt belefognék, még közlöm Önnel, hogy a magyar hírportálok balliberális vonzalmú része ügyesen összekeveri az Ön cikkét a *Washington Post* előző, szerkesztőségi cikkével. Sok helyütt, ha az Ön nevét írja be az ember a keresőbe, az a „putyinizálódást” emlegető, Clinton miniszterasszonyt a tavaszi budapesti csúcserkeztlet bojkottjára felszólító szerkesztőségi cikk jön elő, amelynek alapvető állításával szögesen ellentétes az Öné. És a rövid hírösszefoglalások ezt az összecsúsztatást tökélyre viszik. Így most sokan álmélkodnak a magyar konzervatív értelmiségből az Ön pár hét alatt bekövetkezett pálfordulásán, emlékezve ittjártakor adott nyilatkozataira, amelyekben fenntartásainak is hangot adott ugyan, de alapjában véve bátorított minket törekvéinkben. Aligha örülne ennek, ha tudna róla.

Kérdéssel kezdem. Ön, Professzor Asszony, sejteti, hogy rosszalja az Orbán-kormány a hatalom megtartására irányuló szándékát, illetve hogy ennek érdekében hoz intézkedéseket. Nem hinném, hogy akadna kormány, amely ne akarna hivatalban maradni, és ne tenne meg mindent ezért, a kérdés csak az, hogy mire használja hatalmát. Ön vajon úgy véli, hogy Orbánéknak a hatalom csak ösztönkieléshez kell? Ezt azért nem hinném. A kritikák semmiféle formában nem foglalkoznak a magyar társadalom számos rétegét kedvezően érintő, a nemzet jövőjének perspektívájából elgondolt eddigi kormánylépésekkel, amelyeket ráadásul egy rendkívül rossz állapotban átvett országban kellett megtenni – az Ön írása sem, de ezúttal ezt nem róhatom fel, hiszen cikke az aktuális témához szólt hozzá, röviden. Mindenesetre szükségesnek tartom a teljes kép

idevetítését, holott elcsépelet választási szlogennek hangzó mondatokat kell kimondanom. Az Orbán-kormány nem kisebb feladat előtt áll, mint hogy megállítsa a romlást, az ország kirablását, a következő generációk számára hazai életlehetőségeket teremtsen, elérje, hogy nekünk, magyaroknak következő generációink legyenek. Ezt Ön is jól tudja, hiszen jártas a kelet-közép-európai országok gondjaiban. Akkor miért nem e feladatvállalás felől nézi a négy évnél hosszabb időtartamú kormányzásra való törekvést, miért sejtet öncélú hataloméhséget benne. Magyarországon jelenleg nincs más olyan politikai erő, amely képes lenne elvállalni az ország újraélesztését. Egyes kis pártok részben a fentivel harmonizáló célokat hirdetnek ugyan, de nem képesek kormányzati alternatívát nyújtani. Kormányzati alternatívaként csak a frissen bukott baloldal léphet fel még mindig – ezen mi, akik átéltük garázdálkodásuk sok-sok évtizedét és a legutóbbi nyolcat is, felettébb csodálkozunk, mert azt hittük, egy-két évre nyugtunk lesz tőlük, végtére náluk nagyobb nem is lehet bukni a politikában. Ez a mostani, összehangolt sajtókampány kormányunk ellen – és Orbánék jelenlegi támogatottságát tekintve elmondható, hogy miellenünk, hazánk ellen – megmutatta, hogy nem lehetünk nyugodtak. Nagy erők munkálkodnak azon, hogy visszautlessék a nyakunkba az országrontó garnitúrát, amelyet szocialistának, sőt szociáldemokratának neveznek minden alap nélkül, hiszen neoliberais gazdaságpolitikai elveket követ, és a marxista tankönyvekben „komprádor burzsoáziának” nevezett társadalmi képletnek felel meg. Egyébként mindaddig, amíg őket legitimálja a nyugati politikai élet szociáldemokrataként, igen kevés az esélye, hogy egy tényleges és *magyar* baloldali párt jöjjön létre, amelytől nem kell féltenuünk a magyarságnak mint államalkotó népnek a fennmaradását. Egy ilyen párt váltópártként szolgálhatná az egészséges parlamenti demokráciát, de nincs, és jelenleg nem is formálódik.

Nem öröm, hogy ebben az eladósodott, lepusztult országban a szükség, a kényszer diktál majdnem mindent. Lélegzetvisszafojtva lessük mi is, kritikai gondolkodásra kalibrált értelmiségiek a politika eseményeit. Nem akarunk autokrata hatalmat magunk fölé, bár már nem szívesen mondjuk, hogy demokraták vagyunk, mert olyan két évtized van mögöttünk, amelyben minden visszaélés megtörtént, amire a népfelség elvének alkalmazása módot ad. Kézpénzért és néha csak egy sörért vett szavazatok, TV-bohócok uszításai döntöttek a sorsunkról, és emiatt kellett az országnak olyan mélyre süllyednie egy igazi kormányváltásért, ahonnan nincs lejjebb, és nagyon nehéz a visszaút. Annyi bizonyos, hogy nekünk is elegendő volt az egypártrendszerből, nem arra adtunk megbízást politikusainknak, hogy azt alakítsanak ki. De elegendő volt a jóhiszemű balek szerepéből is.

A jogállamiság megszállott híve volt Antall József, akinél kevés „európaibb” politikust hordott hátán a föld. Megválasztása után el is távolította magától pártját, túl népi volt, túl kuruc, hogy szó ne érje a ház elejét, mert úgy vélte, hogy az európai illemmel bajos összeegyeztetni ezt a sok évszázados plebejus szellemiséget. Ezzel természetesen meggyengítette belső kormányerejét, viszont kívülről, a körülhízelgett Nyugattól nem kapta meg a remélt támogatást. Ugyanolyan vad támadásoknak volt kitéve, mint a most némi fiatalos daccal politizáló Orbán Viktor. Ugyanazok a rágalmak jelentek meg róla is, ugyanazokon a fórumokon, mint most Orbánról. Antall és környezete, sőt a tábora is azonnal védekező állást vett fel, szorongva ügyelt minden megnyilvánulásra, hogy ne-hogy ürügyet adjon a támadásokra – ezzel se ért el semmit: akkor ötletes médiamunkások koholták az „ügyeket”, amelyekkel folyamatosan fenn lehetett tartani a hisztérikus légkört a kormány körül. Csak emlékeztetőül: ennek esett áldozatul a kommunista bü-

nők elszámoltatásáról készült törvényjavaslat is, e mulasztás súlyos következményeiről éppen Önt kell a legkevésbé felvilágosítani. Magyarországon kezdődött meg legelőször a rendszerváltás, és mi lettünk azok, akiknél semmi sem történt a kommunista korszak erkölcsi lezárása érdekében, sem érdemi, sem metaforikus ítélet nem született sem a diktatúráról, sem kiszolgálóiról, annyi sem, mint máshol (a Stasi-irattár azonnali megnyitására gondolok, a cseheknél a volt pártkáderek hivatalba kerülésének tilalmára, s – egyáltalán nem nosztalgiával, de a tett rituális jelentőségére utalva – a Ceaușescu-házaspár kivégzésére.) Az erkölcsi deficiten felül ennek a mulasztásnak köszönhetjük az alvilági bűnözés szintjén megvalósult privatizációt – újabb erkölcsi deficit, a gazdasági veszteségekről, Magyarország kirablásáról és tönkretételéről nem is beszélve. Demokratikus átalakulásunk legnagyobb fiaskója, hogy mindez a jogszerűség jegyében ment végbe, jogszerűnek álcázott ügyletek révén ragadta meg a gazdasági hatalmat a kommunista diktatúra káderállománya. Nem találok emberrel Magyarországon, aki ezt a tényt ne ismerné el, legfeljebb különböző módon kommentálja.

Eszemben sincs e fiaskó miatt a többpárti parlamenti demokráciát kárhozatni, a jogállamot, amely – Önnek igaza van: nálunk, például Fehér-Oroszországgal szemben – valóban létrejött. Csakhogy joghézagokkal, visszaélésekre módot adó hibákkal, a meglevő alaptörvényeket toldva-foldva született meg, és bábái hol a realitások diktátumának engedtek, hol pedig életidegen ideáknak. Amikor például adókedvezményt és támogatásokat biztosítottak a külföldi befektetőknek, az égető pénzhiányra mutogattak, amikor sajtószabadság címén érintetlenül hagyták a volt kommunista sajtó túlhatalmát, álmatag balekként jártak el. (Ez a túlhatalom bezzeg sohasem csípte a demokratikus garanciák nyugati őreinek a szemét!) Ön láthatólag a sajtó mindenféle korlátozását elutasítja, az Ön hazáját jól ismerő barátaim szerint ott ez a gyakorlat. Szerintük korántsem biztos, hogy ott is helyes és sokáig fenntartható a szabályozás mellőzése, de erről nekem nem lehet véleményem, nincs róla tapasztalatom. Európában viszont általános gyakorlat, hogy a média számára az állam törvényi kereteket szab meg – hazánk nem lóg ki a sorból; ha a többi ország médiatörvénye nem minősül beavatkozásnak a sajtószabadságba, nehéz lenne jóhiszemű magyarázatot találni arra, hogy a miénk miért igen.

Két dolgot tanácsos tekintetbe venni annak, akit felborzoltak a magyar kormány eddigi lépései. Itt nem egy sokszorosan kipróbált, érett demokratikus intézményrendszer áll fenn, hanem egy alig húszéves, amelyről sajnos nem állíthatnánk, hogy minden tekintetben kiállta volna a próbát, ugyanis nem tudott a közérdeknek garanciát biztosítani a magánérdekek cinikus, könyörtelen kártevése ellen. Nem tekinthetjük lezártnak a demokratikus átalakulást, amíg hozzá nem csiszolódik a magyar társadalom adottságaihoz.

A másik figyelmet érdemlő körülmény, amely megkülönbözteti hazánkat a saját szempontjaik elsőbbségét evidenciaként megélt országoktól, hogy itt még a kommunista rendszer bukása után is döntő befolyása volt a nemzeti önrendelkezést veszélyforrásnak felfogó korábbi politikai elit és értelmiségi szövetségesei táborának. Minden elgondolást, minden kezdeményezést, amely az ország hagyományaihoz vagy adottságaihoz kívánt volna alkalmazkodni, akár a gazdaság újjászervezése, akár a kultúra értékrendjének kialakítása során már csírájában elfojtották, ahogy a két korábbi konzervatív kormányra is azonnal rátámadtak, amikor a nemzet kormányaként határozták meg magukat. A tömegek sokáig hagyták magukat orruknál fogva vezetni, a balliberális politika lelepleződéséhez nagyon nyilvánvalóvá kellett válnia a magyarság sorsa iránti közönyüknek. Most

Ön az Orbán-kormány túlzott népszerűségéről beszél – ez valószínűleg pontatlan fogalmazás: nem a kormány népszerű oly nagyon, nem is lenne normális, hiszen egy kormány – ez is – számos hibát követ el a mindennapjaiban, hanem a félelem lett igen erős a magyar polgárokban az országuk elvesztésétől. És ezt a félelmet erősen alá támasztja a mostani nyugati médiakampány hangereje és elszántsága is. Ennyi hasznunk kétségkívül származott a dologból – tehetem hozzá, ezúttal én is, némi cinizmussal.

A *Hitel* című folyóirat, amelyben várhatólag meg fog jelenni ez a levél, azt kérdezte tőlünk, szerzőitől: „Vajon lehet-e újrakezdeni? Mennyire vagyunk a helyzet foglyai? S ha lehet, milyen alapokon építsük újjá a magyar társadalmat és kultúrát? Van-e esélyünk a nemzet közös értéktudatának megfogalmazására?” Mindabból, amit eddig Önnek elmondtam, kiderül, hogy az „új” elkezdődött, megint elkezdődött egy nemzeti érdekű kormányzás, amely nem akarja beérni a rá szakadt válságkezeléssel, a bajok pusztá túléléssel, hanem a siker, a győzelem ízeire is rá akarja kaphatni az országot. Az is új jelenség, hogy szavazói egyelőre nem húzódtak ki mögüle, nem fordultak vele szembe. Hogy sikeres lesz-e ez a vállalkozás, hogyan tudhatná bárki, de valami jót máris kiváltott a magyar emberekből maga a vállalkozás is: saját maguk, saját birtokuk, saját tudásuk megbecsülését. Visszariadtak a szellemi lefokozódástól, a bennszülött rabszolga státusától, amelynek rémképe már megkörnyékezte őket, ráébredtek, hogy ez a tétje a változásnak.

Igen, a helyzet foglyai vagyunk – válaszolhatnák-e mást a második kérdésre? Jócskán figyelmeztet erre bennünket az országunk ellen folyó támadás is. De korántsem vagyunk annyira foglyai, mint hiszik, akik így akarnak visszakergetni minket a karámba. Ha helyes sorrendet tartunk igényeink között, és nem esünk egymásnak részletkérdésekben, nem fordulunk a hivatalt viselők ellen csak azért, mert egyéni ambícióinkat nem elégitették ki, és sorolhatnám még a csapdákat, amelyek szét szokták forgácsolni erőnket, akkor a szükséges alkalmazkodáson túl képes lesz tovább élni a mi igényeinkhez méretezett, magyar érdekű politika.

Ez a legfontosabb cél, és ennek megvalósulása lesz, tisztelt Professzor Asszony, még a magyar demokrácia garanciája is. Mert hiszen nem demokrácia az, amelyben a nép, a többség valós érdekei és jövője ellen történik minden, hiába adja hozzá a demokratikus államberendezés a keretet. Inkább a demokrácia kijátszása történik ilyenkor önnön lényege ellen. Most felelősebb gondolkodásúvá lett népünkkel – ha kellő tisztelettel bánik vele az általa megbízott kormány – el lehet jutni a demokrácia érettebb fokára a formális fokozat után. Elvileg. Remélem, nem tévedek, és a nép valóban öntudatra ébredt, felismerte a veszélyt, és hogy elmondható ugyanez a hivatalba került politikusokról is. Akkor pedig fölösleges további figyelmet áldozni a sikerünkben ellenérdekelt polgártársaink és külföldi szövetségeseik politikai performance-aira. Annyi mindenre kell figyelniük! Nehogy megint a veszélyről felejtkezzünk el!

Tisztelettel búcsúzó, abban a reményben, hogy talál megfontolni valót levelemben, ha netán mégis olvassa egyszer.

ÁCS MARGIT (1941) író. A Szépirodalmi, majd a Magvető Könyvkiadónál felelős szerkesztőként dolgozott. 1992-től 2009-ig a *Kortárs* rovatvezetője volt. Novelláskötetek, kisregények, illetve kritikák, tanulmányok és esszék szerzőjeként vált ismertté.